

Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi

Academic Journal of History and Idea

ISSN: 2148-2292

12 (1) 2025

Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş tarihi | Received: 01.12.2024

Kabul tarihi | Accepted: 23.01.2025

Yayın tarihi | Published: 25.02.2025

Fikri Gül

<https://orcid.org/0000-0002-9597-3176>

Professor, Pamukkale University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Philosophy, Türkiye, fgul@pau.edu.tr

Birol Soysal

<https://orcid.org/0009-0000-4470-0883>

Dr. Ondokuz Mayıs University Faculty of Education Philosophical, social and historical foundations of education, Türkiye, birolsoysal5520@hotmail.com

Atıf Künyesi | Citation Info

Gül, F. & Soysal, B. (2025). Eğitim Felsefesinin Problemleri Üzerine. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 12 (1), 1-20.

Eğitim Felsefesinin Problemleri Üzerine

Öz

Bu çalışma, eğitim felsefesinin bireysel ve toplumsal yönlerini ele alarak, eğitimin temel problemleri ve çağdaş sorunlarını kapsamlı bir şekilde tartışmaktadır. Eğitimde bilginin doğası, değeri ve ideolojik yapısı, bireysel gelişim ile toplumsal beklentiler arasındaki çelişki ve teknolojinin eğitim üzerindeki etkileri gibi konular, detaylı bir analizle ele alınmıştır. Ayrıca, eleştirel pedagoji, özgürlük ve etik değerlerin eğitime entegrasyonu bağlamında çeşitli çözüm önerileri sunulmaktadır. Çalışma, eğitimde bireysel özgürlük ile toplumsal sorumluluğun dengelenmesi gerektiğini savunan bir yaklaşımı desteklerken, eğitim süreçlerinde manevi ve bilimsel değerlerin bütünleştirilmesine vurgu yapmaktadır. Dijitalleşmenin eğitim üzerindeki olumlu etkilerinin yanı sıra, bilgiye yüzeysel erişim ve sosyal bağların zayıflaması gibi potansiyel riskler de incelenmiştir. Eleştirel pedagojinin bireyleri özgürleştirici potansiyeli ele alınırken, bu yaklaşımın ideolojik yönlendirme riski de eleştirilmiştir. Sonuç olarak, makale, eğitimin bireyi sadece bilgiyle donatan bir süreç olmaktan öte, etik ve toplumsal sorumluluk bilinci kazandıran, bireyin potansiyelini gerçekleştirmesine olanak tanıyan bir alan olması gerektiğini

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/atdd>

savunmaktadır. Eğitimde bütüncül ve kapsayıcı bir modelin gerekliliği vurgulanarak, birey ve toplum arasındaki dengenin sağlanması için öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Felsefesi, Değerler Eğitimi, Manevi ve Bilimsel Yaklaşımlar

On the Problems of Philosophy of Education

Abstract

This study comprehensively discusses the basic problems and contemporary issues of education by addressing the individual and social aspects of philosophy of education. Issues such as the nature, value and ideological structure of knowledge in education, the contradiction between individual development and societal expectations, and the effects of technology on education are analysed in detail. In addition, various solutions are proposed in the context of the integration of critical pedagogy, freedom and ethical values into education. The study emphasises the integration of spiritual and scientific values in educational processes, while supporting an approach that argues that individual freedom and social responsibility should be balanced in education. In addition to the positive effects of digitalisation on education, potential risks such as superficial access to information and the weakening of social ties are also examined. While the emancipatory potential of critical pedagogy is discussed, the risk of ideological orientation of this approach is also criticised. In conclusion, the article argues that education should not only be a process that equips the individual with knowledge, but should also be a field that provides a sense of ethical and social responsibility and enables the individual to realise his/her potential. The necessity of a holistic and inclusive model in education is emphasised and suggestions are presented to ensure the balance between the individual and society.

Keywords: Philosophy of Education, Values Education, Spiritual and Scientific Approaches

Giriş

Eğitim felsefesi, bireylerin bilgi edinme, kendini gerçekleştirme ve topluma uyum sağlama süreçlerini yönlendiren temel ilkeleri sorgulayan bir disiplindir. Eğitim felsefesinin özünde, eğitimin doğası, amacı ve değerleri üzerinde derinlemesine bir düşünme süreci vardır. Bu bağlamda, eğitim felsefesi bireyin gelişimini ve toplumla kurduğu ilişkiyi düzenleyen prensipleri belirlemeye çalışır (Demirel, 2021). Eğitim süreçlerinin ardındaki felsefi altyapıyı incelemek, eğitim politikalarının sağlam temellere dayanmasını sağlar. Bu nedenle, eğitim felsefesi, eğitim bilimlerinin temelini oluşturan bir bilgi alanı olarak kabul edilir (Guttek, 2009). Eğitim felsefesinin tarihsel gelişimine bakıldığında, bu alanın köklerinin Antik Yunan düşüncesine dayandığı görülmektedir. Sokrates'in "sorgulanmamış hayat yaşamaya değmez" sözü, eğitim sürecinin temel amacının bireylerin düşünce yetilerini geliştirmek olduğunu vurgular. Platon'un *Devlet* adlı eserinde eğitimin, ideal topluma ulaşmada temel bir araç olarak görülmesi, eğitimin toplumsal işlevine dair erken dönem felsefi bir çerçeve sunar (Ünal, 2019).

Orta Çağ'da, eğitim daha çok dini değerler üzerinden şekillenmiş ve ahlak eğitimi ön planda tutulmuştur. Ancak Rönesans ve Aydınlanma ile birlikte eğitimin laikleşmeye başlaması, bireyin akıl yoluyla kendi potansiyelini keşfetme sürecine önem veren bir anlayışa geçiş sağlamıştır (Ozankaya, 2008). Modern eğitim felsefesi ise bireycilik, özgürlük ve rasyonel düşünce gibi Aydınlanma değerlerinin etkisiyle şekillenmiştir. John Dewey gibi düşünürler, eğitimin bireyin toplumsal yaşamda etkin bir rol almasını sağlayacak becerileri geliştirmesi gerektiğini savunarak eğitimde pragmatizmi ve deneyime dayalı öğrenme yöntemlerini desteklemişlerdir. Dewey, eğitimin toplumun demokratik yapısını koruyan bir süreç olarak görülmesi gerektiğini ileri sürmüştü ve bu yaklaşım, çağdaş eğitim felsefesine derin etkiler bırakmıştır (Arslan, 2015). Bu bağlamda, modern eğitim felsefesi, bireyin toplumla bütünleşmesini ve demokratik değerlerin korunmasını hedeflemektedir.

Bugün, eğitim felsefesi, bireysel ve toplumsal gereksinimlerin yanı sıra teknolojik gelişmelere de yanıt verebilen bir disiplin olma çabasıdadır. Dijitalleşmenin hızla arttığı ve bilgiye erişimin kolaylaştığı bu dönemde, eğitim felsefesi eğitimin amaç ve yöntemlerini yeniden sorgulamak durumundadır. Günümüzde eğitimin sadece bilgi aktarma süreci olmadığı, aynı zamanda eleştirel düşünme, problem çözme ve yaratıcılığı teşvik eden bir yapı olduğu vurgulanmaktadır (Gutek, 2009). Bu bağlamda eğitim felsefesi, öğrencilerin dünya vatandaşı olmasını sağlarken aynı zamanda yerel kültürel değerlere saygı duyan bir birey olarak yetişmelerini amaçlar.

Eğitim felsefesi, bireyi merkeze alan eğitim anlayışları ile toplumsal çıkarları ön planda tutan yaklaşımlar arasında denge arayışını sürdürmektedir. Bireylerin eğitimi ile toplumsal düzen arasındaki bu ilişkiyi kurarken, bireyin özgürlük hakları ile toplumun ortak değerlerinin çatıştığı noktalarda eğitim felsefesi kritik bir rol üstlenir. Eğitim, bireyi özgür ve eleştirel düşünceye sahip bir yurttaş olarak yetiştirme süreci olduğu kadar, toplumsal bütünleşmeyi sağlayan bir araç olarak da görülmelidir (Demirel, 2021). Eğitim felsefesinin bu dengeyi nasıl kurabileceği, çağdaş eğitim felsefesinin en önemli sorunlarından biri olarak karşımıza çıkar. Bu çalışma, eğitim felsefesinin temel ve çağdaş sorunlarını kapsamlı bir şekilde ele alarak, eğitimin bireysel ve toplumsal işlevleri arasındaki dengeleri anlamaya ve geliştirmeye yönelik bir çerçeve sunmaktır. Makale, eğitim felsefesinin ne olduğunu tanımlamaktan başlayarak, bu alandaki tarihsel birikime ve mevcut sorunlara kadar geniş bir perspektif sunmayı hedeflemektedir. Ayrıca, eğitimin temel problemleri, teknolojinin eğitime etkisi ve eleştirel pedagoji gibi çağdaş konulara değinip, eğitimde manevi ve bilimsel yaklaşımların birleşmesi gibi çözüm önerileri sunarak eğitimin daha kapsayıcı ve etkili bir hale getirilmesini

amaçlamaktadır. Makalenin temel savı ise eğitim felsefesinin, bireysel gelişim ile toplumsal beklentiler arasındaki dengeyi sağlamak adına yalnızca bilimsel yaklaşımlara değil, aynı zamanda manevi değerlere de açık bir yaklaşım sergilemesi gerektiğidir. Bu sav, eğitimin yalnızca bilgi aktarımından ibaret olmadığını; bireylerin ahlaki, eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesi ve toplumsal değerlerle uyum içinde bireysel bir gelişimin sağlanması gerektiğini ileri sürer. Böylelikle makale, eğitim felsefesinin gelecekte karşılaşılabileceği sorunlara çözüm önerileri sunarken, eğitimi sadece entelektüel değil, aynı zamanda ahlaki bir gelişim alanı olarak ele alır.

2. Eğitim Felsefesinin Temel Problemleri

2.1 Eğitim ve Bilgi Problemi:

Eğitimde bilginin doğası, kaynağı ve geçerliliği, felsefenin ve eğitimin en temel sorunsallarından biridir. Bilgi nedir, nasıl elde edilir ve hangi kriterlerle geçerli kabul edilir soruları, eğitimin temel amacını ve kapsamını doğrudan etkileyen kritik sorulardır. Bu bağlamda bilgi, bir yandan nesnel ve evrensel bir gerçeklik olarak kabul edilebilirken, diğer yandan bilgiye toplumsal, kültürel ve ideolojik koşulların etkisiyle şekillenen bir yapı olarak bakan görüşler de bulunmaktadır (Seven, 2004). Nesnel bilgi anlayışına göre, eğitim evrensel doğrulara ulaşmayı hedeflemelidir; bu doğrultuda bilimsel bilgi, eğitim programlarının temel dayanağı olarak kabul edilmelidir. Ancak bu yaklaşım, bilginin değişen sosyal ve kültürel koşullar altında sürekli olarak yeniden değerlendirildiği fikrini dışlamaktadır.

Bilginin eğitime dahil edilmesi sürecinde, bilimin egemen olduğu objektif bilgi ile bireylerin ahlaki, estetik ve kültürel değerleri arasındaki dengeyi kurma çabası, eğitim programlarının içeriğinde önemli çatışmalara yol açmaktadır. Nesnel bilginin tek geçerli bilgi türü olduğunu savunan yaklaşımlar, eğitimin bireyleri sadece nesnel gerçekleri öğrenmeye teşvik eden bir süreç olması gerektiğini savunur. Ancak ahlaki ve estetik bilgiler, bireylerin duyarlılık, empati, sorumluluk gibi değerleri geliştirmesine katkıda bulunur; bu da eğitimin yalnızca bilgi değil, aynı zamanda değerler kazandırmayı amaçlayan bir süreç olması gerektiğini gösterir (Uzun, 2020). Bilginin nesnel mi yoksa bağlamsal mı olduğu konusundaki tartışma, eğitimde hangi tür bilginin daha fazla öne çıkarılması gerektiği konusunda farklı görüşlerin doğmasına yol açar. Nesnel bilgi, doğası gereği evrenseldir ve kültürler arasında geçerliliğini korur. Bu yaklaşıma göre, eğitimin amacı bireyleri evrensel gerçeklere ulaştırmaktır ve bu süreçte bilimsel bilgi temel alınmalıdır (Dewey, 1938). Ancak bu durum, bireyin ait olduğu kültürden ve toplumsal değerlerden bağımsız bir eğitim süreci anlamına gelebilir. Bu bağlamda, eğitimin bireyin içinde bulunduğu toplumsal yapıyı ve kültürel

dinamikleri göz önünde bulunduran bir süreç olması gerektiğini savunan görüşler, bilginin her zaman toplumsal bağlam içinde anlam kazandığını öne sürer (Özdemir, 2011). Bu görüşe göre, eğitim süreci bireyleri evrensel bilgiye değil, kendi toplumlarının kültürel değerlerine ve normlarına göre şekillendirmelidir.

Kültürel bağlamı göz ardı eden bir eğitim, bireylerin kimlik duygusunu zayıflatabilir ve onları kendi toplumlarıyla olan bağlarını koparma riskiyle karşı karşıya bırakabilir. Bu nedenle, eğitimde nesnel bilgi ile kültürel bilgi arasındaki dengeyi bulmak, bireylerin hem evrensel bilgilere erişmesini sağlamak hem de toplumsal ve kültürel köklerine bağlı kalmalarını desteklemek açısından önemlidir.

Bilginin eğitime dahil edilme biçimi, aynı zamanda eğitimin ideolojik bir yapıya bürünmesine yol açabilir. Bilginin ideolojik bir yapı içinde aktarılması, eğitimdeki güç ilişkilerini doğrudan etkiler. Özellikle tarih, sosyal bilgiler ve edebiyat gibi alanlarda hangi ideolojik perspektiften bilgi sunulacağı, bireylerin toplumla kurduğu bağları, kimlik algılarını ve dünya görüşlerini biçimlendirir (Korkmaz, 2019). İdeolojik bakış açılarına göre düzenlenen eğitim programları, bilginin yalnızca nesnel bir gerçek olarak görülmesini zorlaştırır. Örneğin, tarih eğitiminde belirli bir ulusun kahramanlıkları ve başarıları öne çıkarılırken, diğer toplumlara dair olumsuz ya da yetersiz bilgiler sunulması, bireylerde önyargı ve yanlılık oluşturabilir.

Bu noktada, eğitimin tarafsız mı yoksa ideolojik mi olması gerektiği sorusu ortaya çıkar. Bayraktar'a göre ideoloji, siyasal iktidara imkân ve olanak sağlamakta, hatta dinin inanç sistemlerinin yerini alarak yeni bir inanç tarif etmektedir (Bayraktar, 2021). Dolayısıyla ideolojik bilgi aktarma süreci, toplumsal bütünleşmeyi ve belirli değerlerin içselleştirilmesini sağlarken, aynı zamanda bireyin eleştirel düşünme becerisini kısıtlayabilir. Bilginin toplumsal ve kültürel bağlamda yorumlanarak aktarılması gerektiğini savunan yaklaşımlar, eğitimin nesnel bilgilerle sınırlı kalmasının bireylerin çok yönlü düşünme becerilerini köreltebileceğini öne sürer (Demirtaş & Özer, 2015). Diğer yandan, eğitimin tarafsız bir yapıya bürünmesi gerektiğini savunanlar, ideolojik bilgi aktarımının bireylerin özgür iradeleriyle bağımsız düşünce geliştirmelerini engelleyeceğini savunur. Bu yaklaşım, eğitimi sadece nesnel bilgiyi sunan bir süreç olarak görmekten ziyade, bireyleri farklı bilgi türleri arasında seçim yapabilme ve eleştirel düşünme yeteneği kazandıran bir alan olarak görür.

Bilgi türlerinin eğitime dahil edilme biçimi, eğitim programlarının içeriklerini doğrudan etkiler. Bilimsel bilgiye dayalı bir eğitim, bireylerin mantık, analiz ve rasyonel düşünme becerilerini geliştirirken; ahlaki, estetik ve kültürel bilgilere dayalı bir eğitim, bireylerin insani

değerlerini ve toplumla kurdukları duygusal bağı güçlendirir (Guttek, 2009). Bu bağlamda, eğitimde bilginin seçimi, bireyin tüm yönleriyle gelişmesini sağlayan çok boyutlu bir yapıya sahip olmalıdır. Zira “bilginin nedeni nedir? Sorusunu sormayan bir eğitim öğrenciyi yetişkin hayatında çelişkiyle karşı karşıya bırakır” (Bayraktar, 2022). Ancak bu dengeyi kurmak oldukça zordur. Bilimsel bilgi, evrensel geçerliliğe sahip olması nedeniyle genellikle eğitim sistemlerinde öncelikli olarak ele alınır. Ancak bireylerin toplumsal hayata katılımında ve insani değerlerin içselleştirilmesinde ahlaki bilgilerin de önemli bir rol oynadığı açıktır. Dolayısıyla eğitim, bireyin akademik başarıyı hedeflemesinin yanı sıra, toplumsal değerler ve bireysel etik ilkeler doğrultusunda da şekillendirilmelidir. Bu çerçevede, eğitim felsefesi, bilginin doğası ve kaynağı konusundaki tartışmaları dikkate alarak, bilgi türlerinin nasıl dengeleneceğine dair daha geniş bir perspektif sunmak zorundadır. Eğitimciler ve felsefeciler, bilgi türlerinin eğitim programlarına entegrasyonunda nasıl bir yol izlenmesi gerektiği konusunda ortak bir uzlaşmaya varmalıdır. Bu uzlaşma, eğitimin bireyi yalnızca bilgiyle değil, aynı zamanda değerlerle donatmasını sağlayacak çok boyutlu bir eğitim modeli oluşturulmasını destekleyecektir.

2.2. Değer ve Ahlak Eğitimi:

Eğitim sürecinin temel amaçlarından biri, bireylerin ahlaki gelişimlerine katkıda bulunarak onları toplumsal sorumluluk bilinci yüksek bireyler olarak yetiştirmektir. Ahlak eğitimi, bireylerin toplum içinde uyumlu ve etik değerlere sahip kişiler olarak yetişmelerini sağlamayı hedefler. Ancak bu süreç, ahlak ve değerlerin evrensel ilkelerle mi, yoksa topluma özgü kültürel normlarla mı belirlenmesi gerektiği konusunda ciddi tartışmalara yol açmaktadır. Evrensel ahlak ilkeleri, tüm insanlığı kapsayan genel etik prensipler olarak kabul edilirken, kültürel değerler toplumların kendi sosyal dinamikleri ve tarihsel süreçleri içinde gelişmiştir. Bu farklılık, eğitimde hangi değerlerin öğretilmesi gerektiği konusunda bir ikilem yaratır (Koca, 2023). Örneğin, Batı toplumlarında bireysel özgürlük ve bağımsızlık yüksek değerler olarak görülürken, Doğu toplumlarında kolektif sorumluluk ve toplumsal uyum daha fazla vurgulanır. Bu farklılıklar, eğitim süreçlerinde evrensel ve kültürel değerlerin nasıl dengelenmesi gerektiği sorusunu gündeme getirir.

Ahlak felsefesinde evrenselcilik, bireylerin ahlaki davranışlarını toplumlar arası değişmeyen ilkelere göre düzenlemeleri gerektiğini savunur. Bu yaklaşım, belirli etik değerlerin tüm insanlık için geçerli ve bağlayıcı olduğunu ileri sürer. Örneğin, dürüstlük, adalet, saygı ve insan haklarına saygı gibi ilkeler, evrensel etik değerler olarak kabul edilir ve eğitimin bu değerleri kazandırma amacı taşıması gerektiği düşünülür. Ancak kültürel bağlam içinde

şekillenen değerler, bu evrensel ahlak ilkeleriyle çelişebilir. Toplumların kendi içinde geliştirdiği değerler ve normlar, o toplumun sosyo-kültürel yapısına göre belirlenir ve eğitim sürecinde bu değerlerin öğretilmesi gerektiği görüşü savunulabilir. Bu durumda, eğitim sürecinde evrensel etik ilkelerle kültürel değerler arasında nasıl bir denge kurulacağı sorusu önem kazanır (Uzun, 2022). Bir yanda evrensel etik değerlerin öncelikli olarak öğretilmesi gerektiğini savunan bir yaklaşım bulunurken, diğer yanda kültürel bağlamın ve toplumun değerlerinin dikkate alınması gerektiği görüşü vardır. Evrensel etik değerler, bireylere geniş bir perspektif kazandırarak onların farklı kültürlerden insanlarla sağlıklı bir iletişim kurmalarını sağlar. Ancak kültürel değerlerin göz ardı edilmesi, bireylerin kendi topluluklarıyla bağlarını zayıflatabilir ve kültürel kimliklerini kaybetmelerine neden olabilir. Bu ikilem, eğitimin bireyleri hem evrensel değerlerle donatması hem de kültürel aidiyetlerini koruyabilmelerine olanak tanınması gerekliliğini doğurur.

Değerler eğitimi, bireylere sadece belirli değerleri aşlamakla sınırlı kalmamalıdır; aynı zamanda onların bu değerleri sorgulama, değerlendirme ve gerektiğinde yeniden inşa etme yeteneği kazanmalarına da olanak tanınmalıdır. Bu bağlamda, ahlak eğitiminin amacı, öğrencilerin kendilerini ahlaki olarak değerlendirme becerilerini geliştirmelerini sağlamak olmalıdır. Ahlaki değerlerin bireylere kazandırılması, onların toplum içindeki sorumluluklarını yerine getirebilmeleri açısından önemlidir. Ancak bu değerlerin körü körüne kabul edilmesi yerine, öğrencilerin ahlaki yargılar geliştirme ve kendi etik ilkelerini oluşturma yeteneği kazanmaları gerektiği savunulmaktadır (Noddings, 2003). Eleştirel düşünme, ahlak eğitiminin ayrılmaz bir parçası olarak ele alınmalıdır. Eleştirel düşünme, bireylerin ahlaki değerleri sadece birer norm olarak kabul etmek yerine, bu değerleri sorgulama, farklı durumlarda değerlendirme ve karşılaştıkları yeni durumlara uyarlama yeteneğini geliştirir. Bu süreçte öğrenciler, toplumsal olayları etik bir perspektiften değerlendirme yeteneği kazanarak bireysel ahlaki gelişimlerini ilerletir.

Değer ve ahlak eğitiminin bir diğer zorluğu, eğitimde hangi değerlerin öncelikli olarak ele alınması gerektiği ve bu değerlerin nasıl öğretileceği konusudur. Değerlerin doğrudan öğretimi, genellikle bireylerde bir direnç oluşturabilir; bu nedenle, değerlerin bireyler tarafından deneyimleyerek içselleştirilmesi gerektiği savunulmaktadır (Yıldırım & Demirel, 2019). Örneğin, iş birliği, sorumluluk veya empati gibi değerler, teorik bilgilerle değil, bireylerin çeşitli etkinlikler ve projeler aracılığıyla deneyimlemesiyle daha kalıcı hale gelir (Aktepe, 2010). Bu açıdan bakıldığında, değerlerin eğitime nasıl entegre edileceği, eğitimin

bireylerin etik gelişimine katkıda bulunma misyonunu etkili bir şekilde yerine getirmesi açısından önemlidir.

Birçok eğitim felsefecisi, değer eğitiminin öğrencilere sadece kuramsal olarak öğretilmemesi gerektiğini, aynı zamanda eğitim sürecinin bizzat ahlaki değerlerin deneyimlenebileceği bir ortam sunması gerektiğini savunur. Bu bağlamda, ahlaki gelişim ve değerlerin içselleştirilmesi, bireylerin günlük hayatta uygulayabileceği somut deneyimler üzerinden desteklenmelidir. Örneğin, grup çalışmaları, sosyal sorumluluk projeleri ve toplum hizmeti etkinlikleri gibi uygulamalar, öğrencilerin toplumsal sorumluluk ve etik değerler kazanmasına yardımcı olabilir. Bu tür deneyimler, öğrencilerin değerleri içselleştirmelerine olanak tanıyarak, ahlak eğitiminin kalıcı etkiler yaratmasını sağlar.

2.3. Bireysel Gelişim ve Toplumsal Beklentiler Arasındaki Çelişki:

Eğitim felsefesinin önemli tartışma alanlarından biri, eğitimin bireylerin kendi potansiyellerini keşfetmeleri ve özgür bireyler olarak gelişmeleri amacıyla mı, yoksa toplumun ekonomik, kültürel ve politik beklentilerini karşılayacak bireyler yetiştirmek amacıyla mı şekillendirilmesi gerektiği sorusudur. Bu ikilem, bireysel gelişim ve toplumsal beklentiler arasında bir denge sağlama gerekliliğini gündeme getirir ve eğitim süreçlerinin temel yönelimini doğrudan etkiler.

Bireysel gelişim odaklı yaklaşımlar, eğitimi bireylerin kişisel potansiyellerini keşfetmeleri ve kendi ilgi alanları doğrultusunda gelişmeleri için bir araç olarak görür. Bu yaklaşıma göre, eğitim bireylerin özgün düşünme becerilerini geliştirmelerine, yaratıcı çözümler üretmelerine ve bireysel farklılıklarını ifade edebilmelerine olanak tanımalıdır. Eğitimin, bireylerin kendilerine has yeteneklerini geliştirmeleri için özgür bir ortam sunması gerektiği düşünülür. Biesta'nın (2010) vurguladığı üzere, eğitim bireyleri toplumun hazır kalıplarına göre şekillendirmek yerine, onların kendi kimliklerini oluşturma sürecine destek vermelidir (s. 22). Bu bağlamda eğitim, bireyleri toplumun önceden belirlediği bir role uyum sağlamaya değil, kendilerini gerçekleştirilmeye yönlendiren bir süreç olmalıdır.

Bu yaklaşımın savunucuları, bireyin içsel dünyasını ve yaratıcı düşünce potansiyelini vurgular. Bireyler, kendi özgün ilgi ve yeteneklerini keşfederek, kendilerini tatmin edecek ve topluma katkı sağlayacak bir yaşama ulaşma şansına sahip olurlar. Ancak bireysel gelişim odaklı eğitimin aşırıya kaçması durumunda, bireylerin toplumsal bağlılıklarını zayıflatabileceği ve toplumun ortak değerlerine uyum sağlamakta zorluk çekebileceği yönünde eleştiriler de bulunmaktadır. Bireysel gelişimi merkeze alan bir eğitim anlayışında, toplumun ihtiyaçlarının

göz ardı edilmesi, bireylerin toplumsal yaşamda iş birliği ve dayanışma gibi değerleri içselleştirmelerini zorlaştırabilir.

Toplumsal beklentileri esas alan eğitim yaklaşımları, eğitimin bireyleri toplumsal rollere hazırlama işlevini vurgular. Bu yaklaşım, bireylerin toplum içinde sorumluluk sahibi birer vatandaş olarak yetişmelerini ve toplumsal düzeni devam ettirecek rolleri üstlenmelerini amaçlar. Durkheim'a göre, eğitim toplumsal dayanışmayı sağlama işlevine sahiptir; bireyler eğitim aracılığıyla toplumun kültürel ve ahlaki değerlerini benimser ve bu sayede toplumun işleyişine katkıda bulunur (1961, s. 85). Toplumsal beklentiler odaklı yaklaşım, bireylerin topluma uyum sağlaması ve toplumsal ihtiyaçları karşılaması gerektiği fikrine dayanır. Eğitimin toplumsal düzenin sürdürülmesi, ekonomik gereksinimlerin karşılanması ve kültürel normların korunması gibi işlevleri üstlenmesi gerektiğini savunan bu anlayış, bireylerin topluma uyumlu bir şekilde yetişmesini temel hedef olarak belirler.

Toplumsal beklentiler odaklı eğitim modeli, bireyleri toplumsal rollerine uygun olarak yetiştirirken, bireylerin özgün düşünme ve eleştirel yaklaşım geliştirme kapasitelerini sınırlandırabilir. Bu yaklaşım, eğitimi daha çok bireylerin topluma uyum sağlayan ve toplumun değerlerine göre hareket eden bireyler olarak yetiştirmelerini amaçlayan bir araç olarak görür. Toplumun ekonomik ve kültürel yapısına göre bireylerin yetiştirilmesi, bireysel özgürlüğün ve eleştirel düşüncenin sınırlandırılabilceği eleştirilerine yol açar.

Eğitimde bireysel gelişim ve toplumsal beklentiler arasında bir denge sağlamak, eğitim felsefesinin üzerinde yoğunlaştığı en temel sorunlardan biridir. Eğitim, bireylere kendi potansiyellerini keşfetme özgürlüğü sunarken, aynı zamanda onların toplumsal sorumluluklarını da gözetmelidir. Bireylerin kendilerini gerçekleştirmelerini sağlayacak bir eğitim modeli, toplumsal dayanışmayı ve iş birliğini teşvik eden değerlerle desteklenmelidir. Bu dengeyi kurmak, eğitimin bireyleri topluma yabancılaştırmadan, kendi özgün kimliklerini geliştirebilecekleri bir ortam yaratmasını sağlar (Dewey, 1916, s. 56). Eğitim felsefesi bu noktada, bireylerin özgün kimliklerini ifade edebilecekleri bir süreç ile toplumun ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri bir eğitim anlayışını bütünleştirmeye çalışır.

3. Eğitim Felsefesinde Çağdaş Sorunlar

3.1. Teknolojinin Etkisi:

Dijitalleşmenin hızla artması, eğitimde büyük bir dönüşüme yol açmış ve teknolojik araçların eğitim süreçlerine entegrasyonu, bilgiye erişimi kolaylaştırarak eğitimde fırsat eşitliğini destekleyen önemli avantajlar sunmuştur. Günümüzde bireyler, dünyanın herhangi bir yerinden çeşitli bilgi kaynaklarına, ders materyallerine ve eğitim içeriklerine hızlı bir şekilde

erişebilmektedir. Bu durum, bilgiye erişimdeki engelleri ortadan kaldırarak, öğrencilere ve eğitimcilere daha geniş kaynaklarla çalışma olanağı sunar. Ancak bu olumlu gelişmeler, eğitim felsefesi açısından birçok yeni sorunu da beraberinde getirmektedir. Dijital bilgi bolluğunun, öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesini zorunlu hale getirmesi, bu sorunların başında gelir. Bilgiye erişimin kolaylaşması, öğrencilerin doğru bilgiye ulaşma, bilgiyi değerlendirme ve eleştirel düşünme yeteneklerinin önemini vurgularken; aynı zamanda bilgiye yüzeysel erişim nedeniyle bu yeteneklerin körelme riski de artmaktadır (Selwyn, 2016).

Teknoloji sayesinde bilgiye erişimin kolaylaşması, öğrencilerin bilgi edinme süreçlerini hızlandırırken, bilgiyi yüzeysel olarak almalarına da sebep olabilmektedir. Örneğin, dijital platformlar üzerinden yapılan araştırmalar, birçok öğrencinin bilgiye hızlı erişim sağlarken, derinlemesine analiz yapma veya bilgiyi özümseme konusunda zorluklar yaşadığını göstermektedir (Bozkurt vd., 2021). Dijitalleşme, bireylerin bilgiye anında erişim sağlamalarını kolaylaştırır da, bilginin sorgulanması, değerlendirilmesi ve anlamlandırılması süreçlerini zayıflatabilir. Öte yandan, bazı eğitimciler ve araştırmacılar, teknolojinin öğrencilerin bilgi edinme biçimlerini olumlu yönde değiştirdiğini savunmaktadır. Teknolojik araçlar, öğrencilerin çok yönlü ve esnek öğrenme ortamlarında çalışmalarına imkân tanıyarak bilgiyi çeşitli kaynaklardan analiz etme ve farklı bakış açıları geliştirme olanakları sağlar (Mishra & Koehler, 2006). Bu bakış açısına göre, teknolojinin sunduğu esneklik ve çok yönlülük, öğrencilerin bağımsız ve eleştirel düşünen bireyler olarak gelişmelerine katkıda bulunabilir.

Bilgiye erişimin dijitalleşmesi, öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesini zorunlu hale getirmektedir. Dijital ortamda bilgi bolluğuna maruz kalan bireylerin, doğru bilgiye ulaşabilmesi ve bilgiyi sorgulama yeteneği kazanmaları, çağdaş eğitim felsefesi açısından önemli bir gereklilik haline gelmiştir. Ancak, bilginin dijital platformlarda sürekli olarak kolay erişilebilir olması, öğrencilere yüzeysel bir bilgi anlayışı kazandırabilir ve derinlemesine analiz yapmalarını zorlaştırabilir. Bu durum, eleştirel düşünme becerilerinin körelme riskini artırır (Bozkurt vd., 2021). Bu bağlamda bazı eğitim filozofları, teknolojinin sunduğu bilgi bolluğunun öğrencileri pasif bir öğrenme sürecine ittiğini ve onları bağımsız düşünmekten uzaklaştırdığını savunmaktadır (Carr, 2010). Öte yandan, teknolojinin eleştirel düşünmeyi desteklediğini düşünen bazı eğitimciler, dijital araçların bireylerin çok yönlü düşünme becerilerini geliştirdiğini ve onları farklı kaynaklardan bilgi edinmeye teşvik ettiğini savunur. Bu görüş, teknolojiyi doğru ve eleştirel kullanabilen bireylerin, bilgiyi anlamlandırma ve değerlendirme yeteneklerinin daha da güçlendiğini ileri sürmektedir (Higgins, 2001). Eğitim

felsefesi bu noktada, teknolojinin sunduğu imkânların doğru bir şekilde değerlendirilmesi ve eleştirel düşünme yetilerinin bu yeni ortamda korunması konusunda çözümler geliştirmelidir.

Teknolojinin eğitimdeki etkisi, bireylerin bağımsız öğrenme yeteneklerini artırmanın yanı sıra, onların eğitim süreçlerinde yalnızlaşmalarına da yol açabilmektedir. Özellikle çevrimiçi eğitim platformları üzerinden gerçekleştirilen eğitim modelleri, bireylerin öğrenme süreçlerinde sosyal bağ kurmalarını zorlaştırabilir. Yüz yüze eğitimde gerçekleşen sosyal etkileşim ve grup çalışmaları, bireylerin iş birliği yapma, empati geliştirme ve sosyal beceriler kazanma süreçlerinde önemli bir role sahiptir. Çevrimiçi eğitimde, öğrencilerin sınıf arkadaşları ve öğretmenleriyle doğrudan etkileşim kurma olanaklarının sınırlı olması, sosyal becerilerin gelişimini olumsuz etkileyebilir. Eğitimde sosyal etkileşimin azaldığı bir ortamda, bireylerin toplumsal bağlılık ve duygudaşlık gibi değerleri içselleştirmesi zorlaşabilir (Turkle, 2011). Bu görüşe karşı olarak, bazı eğitimciler çevrimiçi platformların, bireylerin farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurarak daha geniş bir sosyal çevre edinmelerine olanak sağladığını savunmaktadır. Bu bakış açısına göre, teknoloji destekli eğitim modelleri, bireylere yalnızca yerel değil, aynı zamanda küresel bir etkileşim alanı sunmakta ve onların farklı kültürel perspektiflerden öğrenmelerine olanak tanımaktadır (Anderson, 2008). Ancak çevrimiçi etkileşimlerin yüz yüze sosyal bağlar kadar güçlü olup olamayacağı konusunda görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Eğitim felsefesi açısından bakıldığında, teknoloji destekli eğitimin bireyleri yalnızlaştırma riski, eğitim sürecinde sosyal etkileşimin önemi vurgulanarak azaltılabilir.

Dijitalleşme, bilgiye erişimi artırarak eğitimde fırsat eşitliğini destekleyen bir rol oynamakla birlikte, aynı zamanda dijital uçurum sorununu da gündeme getirmektedir. Teknolojiye erişim konusunda bireyler arasındaki ekonomik ve coğrafi farklılıklar, eğitimde eşitsizlikleri derinleştirebilir. Örneğin, kırsal bölgelerde yaşayan ya da ekonomik olarak dezavantajlı bireyler, internet ve dijital cihazlara ulaşmakta güçlük çekebilirler. Bu durum, dijitalleşme sürecinin eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak yerine bazı grupların daha da geride kalmasına yol açabileceği eleştirisini gündeme getirmektedir (Selwyn, 2010). Eğitim felsefesi açısından, dijitalleşmenin sunduğu fırsatların tüm bireylere eşit düzeyde sağlanması, eğitimin en temel ilkelerinden biri olan fırsat eşitliğinin korunması açısından büyük önem taşır. Bu bağlamda, dijital uçurumun giderilmesi ve teknolojinin sağladığı fırsatların genişletilmesi için devlet politikaları, eğitim kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının iş birliği yapması gereklidir. Teknolojinin eğitime entegrasyonu sırasında, farklı sosyoekonomik grupların ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalı ve dijital kaynaklara erişim konusunda fırsat eşitliği sağlanmalıdır.

Aksi takdirde dijitalleşme, eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak yerine bazı grupları daha da dışlayan bir unsur haline gelebilir.

3.2. Eleştirel Pedagoji ve Özgürlük Problemi:

Eleştirel pedagoji, eğitimde özgürleştirici bir yaklaşım olarak bireylerin eleştirel düşünme, sorgulama ve toplumsal olaylara duyarlılık geliştirme becerilerini öne çıkarır. Paulo Freire'in kuramına dayanan bu yaklaşım, eğitim sürecinin bireyleri bilgiyle donatmaktan ziyade onları içinde buldukları toplumsal yapıdaki adaletsizlikleri sorgulayan ve bu yapıların baskısından özgürleşen bireyler olarak yetiştirmeyi amaçlar (Freire, 1970). Freire'in *Ezilenlerin Pedagojisi* adlı eserinde öne sürdüğü gibi, eğitim özgürleşme sürecinin bir parçası olmalı ve bireylerin kendi yaşadıkları baskıyı fark etmelerine, bu baskıya karşı durabilmelerine olanak tanınmalıdır. Bu açıdan eleştirel pedagoji, öğrencilere sadece bilgi aktarmakla sınırlı kalmaz; onların toplumsal yapının içinde var olan adaletsizlikleri analiz edebilecek bir bakış açısı geliştirmelerini hedefler.

Eleştirel pedagoji, özgürlük ve bağımsız düşünceyi desteklerken, kendi içinde bazı eleştirilerle de karşılaşır. Eleştirel pedagojinin öğrencileri toplumsal normlardan ve otoriter yapılardan özgürleştirmeyi amaçlarken, bu yaklaşımın kendi içinde bir otorite yaratma riski taşıdığı öne sürülmüştür. Eğitim sürecinde öğrencilerin özgür düşünceleri teşvik edilirken, öğretmenlerin eleştirel pedagojiyi belirli bir ideolojik çerçevede uygulaması, öğrencilerin bağımsız düşüncelerini sınırlandırabilir (Demirtaş & Özer, 2015). Eleştirel pedagojinin savunduğu özgürlüğün, öğrencilerin belirli bir ideolojik bakış açısına göre şekillendirilmesi gerektiği algısını doğurması, bu yaklaşımın özgürlüğe dair çelişkili bir yapı sergilemesine yol açabilir. Bu durumda, öğrencilerin gerçekten özgür bir öğrenme deneyimi yaşayıp yaşamadığı sorusu gündeme gelir.

Bu eleştiri, eleştirel pedagoji içinde öğretmenlerin “özgürleştirici otorite” konumunu alması gerektiğini savunan bazı eğitimciler tarafından dile getirilir. Özgürleştirici otorite, öğretmenlerin öğrencilerin bağımsız düşüncelerini teşvik etmek için onları belirli bir düşünce çerçevesine yönlendirmemesi gerektiği fikrine dayanır. Ancak eleştirel pedagojinin toplumsal adaletsizliklere yönelik duyarlılık yaratma amacı, öğretmenlerin bu konuda öğrencileri bilgilendirmesini ve yönlendirmesini gerektirir ki bu da özgürlükle çelişen bir durum yaratır (Aksakallı, 2019). Bu nedenle, eleştirel pedagoji içinde özgürlüğün ve bağımsız düşüncenin gerçekten mümkün olup olmadığı tartışmalıdır.

Eleştirel pedagoji, öğrenci merkezli bir yaklaşımla öğrencilere kendi öğrenme süreçlerinde aktif rol alabilme özgürlüğü tanır. Bu yöntemde öğrenciler, bilgiyi pasif bir şekilde

alan bireyler değil, kendi öğrenme süreçlerinde inisiyatif alan ve kendi fikirlerini geliştiren bireyler olarak yetiştirilir. Ancak öğrenci merkezli eğitim modeli, tüm öğrenciler için uygun olmayabilir ve bireyler arası farklılıkları göz ardı etme riski taşır. Örneğin, öğrenme sürecinde kendi fikirlerini ifade etmekte zorlanan ya da belirli bir konuyu sorgulamakta çekingen davranan öğrenciler, bu eğitim modeli içinde dışlanmış hissedebilir. Öğrenci merkezli öğrenme süreci, özerkliği geliştirme hedefi taşıırken, bazı öğrenciler için bu süreç baskılayıcı bir deneyime dönüşebilir (Demirtaş & Özer, 2015). Bu bağlamda, eleştirel pedagojinin tüm öğrencilere aynı ölçüde hitap edemeyeceği görüşü öne çıkmaktadır. Özellikle bireysel öğrenme stilleri, kültürel geçmiş ve sosyo-ekonomik koşullar gibi faktörler, öğrencilerin eleştirel pedagojinin sunduğu özgürlük ortamında farklı tepkiler vermelerine neden olabilir. Örneğin, eleştirel pedagoji uygulamalarının daha geleneksel bir öğretim tarzına alışkın olan öğrencilerde kafa karışıklığına yol açabileceği ve öğrenme sürecinde uyum sorunları yaratabileceği öne sürülmektedir (Potur, 2022). Bu durumda, eleştirel pedagojinin sunduğu özgürlük ortamının her birey için olumlu sonuçlar doğurmayabileceği ve bazı öğrenciler için uyum sağlamakta zorlanılacak bir yapı yaratabileceği eleştirileri gündeme gelmektedir.

Eleştirel pedagoji, bireylerin toplumsal adaletsizlikleri fark etmelerini ve bu adaletsizliklere karşı direnç geliştirmelerini hedefler. Freire'in pedagojisi, özellikle ekonomik, sınıfsal ve kültürel farklılıkların bireyler üzerindeki baskılayıcı etkisini analiz ederek eğitimde toplumsal adaleti sağlamaya yönelik bir çaba olarak görülür (Kesik & Bayram, 2015). Ancak eleştirel pedagojinin bu toplumsal adalet vurgusu, kimi eleştirmenler tarafından aşırı ideolojik ve politik olarak değerlendirilir. Bu eleştirmenlere göre, eleştirel pedagojinin toplumsal adaleti vurgulayan yapısı, öğrencilerin eğitimde kendi bağımsız görüşlerini geliştirme olanaklarını sınırlayabilir ve eğitimde tarafsızlık ilkesine zarar verebilir (Möngü, 2023). Diğer yandan, eleştirel pedagojinin toplumsal yapının sınıfsal eşitsizliklerini analiz etme konusunda öğrencileri teşvik etmesi, öğrencilerin içinde buldukları topluma dair daha derin bir anlayış kazanmalarını ve toplumsal yapıya eleştirel bir gözle bakmalarını sağlama açısından olumlu bir katkı olarak değerlendirilir. Bu bağlamda, eleştirel pedagoji, eğitimde tarafsızlık ve ideolojik yönlendirme arasındaki dengeyi kurmakta zorlanan bir yaklaşım olarak görülür. Eğitim sürecinde toplumsal adalet ve eşitlik vurgusu, öğrencilerin bağımsız düşünme becerilerinin gelişimini desteklerken, aynı zamanda onların belirli bir ideolojik bakış açısına göre yönlendirilme tehlikesini de beraberinde getirebilir. Bu durum, eleştirel pedagojinin özgürlüğü ve bağımsız düşüncüyü teşvik ederken bile öğrencilerin düşünsel yönlendirilme riskiyle karşı karşıya kalabileceği eleştirisini gündeme getirir.

4. Çözüm Önerileri ve Yaklaşımlar

4.1. Bütüncül Yaklaşım

Eğitimde bireysel gelişim ve toplumsal uyum arasındaki dengenin sağlanması, modern eğitim felsefesinin çözüm aradığı önemli bir meseledir. Eğitim, bireylerin kendi potansiyellerini keşfetmelerine olanak tanırken aynı zamanda toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak bireyler yetiştirmeyi de hedeflemelidir. Bu bağlamda bütüncül yaklaşım, birey merkezli ve toplum odaklı eğitimin birbirini tamamlayan unsurlar olarak görülmesi gerektiğini savunarak bu iki yönelimi bir araya getirmeyi amaçlar. Böyle bir yaklaşım, bireylerin özgün kimliklerini geliştirmelerine destek olurken, aynı zamanda onların toplumsal sorumluluklarını fark etmelerini sağlar ve bu iki temel öğeyi birleştirerek eğitimin daha kapsamlı ve anlamlı bir hale gelmesine katkı sunar (Biesta, 2010). Bütüncül yaklaşım, eğitimde bireysel özgürlük ve toplumsal sorumluluğun dengelenmesi gerektiğini öne süren bir bakış açısına dayanır. Birey merkezli yaklaşımlar, bireyin özgürlüğünü, yaratıcılığını ve eleştirel düşünme becerilerini ön plana çıkarırken, toplum odaklı yaklaşımlar, bireylerin toplumsal değerlere uyum sağlamalarını ve topluma katkı sunan bireyler olarak yetişmelerini amaçlar. Bütüncül yaklaşım, bu iki bakış açısının birbirine zıt değil, aksine birbirini tamamlayan yönler olduğunu savunur ve eğitimin hem bireyi hem de toplumu destekleyen bir yapı içinde kurgulanmasını öngörür. Böyle bir eğitim, bireylerin özgün düşünme kapasitelerini koruyarak topluma katkı sağlayabilecek bir yapıda gelişmelerine olanak tanır (Dewey, 1916). Ancak bu yaklaşım, bazı eleştirilerle karşı karşıya kalmaktadır. Eleştirmenler, bireysel özgürlük ve toplumsal sorumluluk arasındaki dengenin kurulmasının oldukça zor olduğunu savunmaktadır. Bireylerin topluma katkıda bulunmaları gerektiği düşüncesi, onların kendi değerlerini oluşturma süreçlerine zarar verebilir ve onları belirli bir kalıba sokma riski taşır. Bireylerin özgür düşünce süreçleri desteklenirken toplumsal normlara uyum sağlama gerekliliği, birey üzerinde baskı yaratabilir ve özgün gelişimini sınırlayabilir (Rogers, 1969). Öte yandan, yalnızca birey merkezli bir eğitim modelinin benimsenmesi, toplumla uyumlu bireyler yetiştirme amacını gölgede bırakabilir ve bireylerin topluma yabancılaşmasına yol açabilir (Möngü, 2023). Bu eleştiriler, bütüncül yaklaşımın hem bireysel hem de toplumsal gereksinimlere yanıt vermek konusundaki karmaşıklığını gözler önüne serer.

Bütüncül yaklaşımı eğitim süreçlerinde somut olarak uygulamaya yönelik çeşitli yöntemler bulunmaktadır. Örneğin, proje tabanlı öğrenme, bireylerin kendi ilgi alanlarına yönelik projeler üzerinde çalışırken toplumsal problemlere yönelik çözümler geliştirmelerine olanak tanır. Grup çalışmaları ve iş birliğine dayalı öğrenme yöntemleri ise bireylerin farklı

düşüncelerle etkileşim kurmalarını ve toplumsal uyum sağlama süreçlerini destekler. Bu sayede, bireyler hem kendilerini ifade edebilir hem de toplumsal uyum gerektiren iş birliği becerilerini geliştirebilir (Kutlu & Gökdere, 2013). Ayrıca, eğitim programlarında yalnızca bilimsel bilgi değil, toplumsal değerler, kültürel normlar ve etik bilgilerin de eşit derecede yer alması gerektiği vurgulanır. Böyle bir eğitim modeli, bireylerin yalnızca akademik başarı hedeflemesini değil, aynı zamanda topluma fayda sağlayan bireyler olarak yetişmelerini sağlamayı amaçlar.

4.2. Manevi ve Bilimsel Yaklaşımların Birleştirilmesi

Geleneksel eğitim anlayışında bilimsel bilgi genellikle eğitim programlarının merkezinde yer alırken, manevi değerler ve etik ilkeler eğitim süreçlerinde arka planda kalabilmektedir. Bilimsel bilgi, nesnel gerçeklere dayanması ve akılcı düşünceyi desteklemesi açısından önemli bir yere sahip olsa da, yalnızca bu bilgiye dayalı bir eğitim anlayışı, bireylerin etik ve manevi gelişimlerini tam anlamıyla desteklemekte yetersiz kalabilir. Bu noktada, manevi değerlerle bilimsel yaklaşımların bir araya getirilmesi, eğitimi çok boyutlu bir yapıya kavuşturmayı amaçlar. Bu sentez, bireylerin hem akılcı ve analitik düşünme becerilerini geliştirirken, hem de etik ve toplumsal sorumluluk bilinci kazanmalarına olanak tanır (Carr & Kemmis, 1986). Bilimsel bilginin eğitimde ön planda tutulması, analitik düşünme ve nesnellik gibi becerileri geliştirirken, manevi değerlerin eğitimden dışlanması, bireylerin sosyal ilişkilerde etik sorumluluklar üstlenme yeteneğini zayıflatabilir. Manevi değerlerin eğitim süreçlerine dahil edilmesi, bireylerin empati, hoşgörü ve sorumluluk gibi insani özellikleri geliştirmelerine katkı sağlar. Örneğin, bireyler bilimsel bir bilgiyi yalnızca doğru olarak kabul etmek yerine, bu bilginin toplumsal etkilerini ve etik boyutlarını değerlendirebilme yeteneği kazandıklarında, eğitim daha kapsamlı ve çok yönlü hale gelir. Bu durumda, bilimsel bilginin nasıl kullanılacağına dair etik sorumlulukların farkına varan bireyler, sahip oldukları bilgiyi toplumsal ve insani değerler doğrultusunda değerlendirebilirler (Noddings, 2003). Bu yaklaşıma yönelik bazı eleştiriler, manevi ve bilimsel değerlerin birleşiminin eğitim süreçlerinde çelişkili sonuçlar doğurabileceğini ileri sürmektedir. Eleştirmenler, bilimsel bilginin nesnel ve evrensel bir yapıya sahip olduğunu savunurken, manevi değerlerin kültürel, dini ve toplumsal faktörlere bağlı olarak farklılık gösterdiğini öne sürmektedir. Manevi değerlerin eğitime dahil edilmesi, eğitimde evrensel ve nesnel bilgi anlayışının yerini bağlamdan bağımsız olmayan bir bilgi yapısına bırakabileceği eleştirisiyle karşı karşıya kalır (Wilson, 2000). Bu görüşe göre, manevi değerlerin bilimsel bilgiyle aynı eğitim sürecine dahil edilmesi, bireylerin farklı değer sistemleriyle karşılaşmalarına yol açarak eğitimde bir karmaşa

yaratabilir. Ayrıca, bazıları bilimsel bilginin nesnelliği ve doğruluğunun, manevi değerlerin subjektif doğası ile çeliştiğini savunur ve bu iki yapının bir arada bulunmasının eğitimdeki nesnellik ilkesine zarar verebileceğini belirtir.

Diğer yandan, manevi değerlerin eğitimde yer almasını savunanlar, bireylerin yalnızca bilgiye sahip olmanın ötesinde, bu bilgiyi insanlığa ve topluma fayda sağlayacak şekilde kullanmaları gerektiğini savunur. Manevi ve etik değerlerin yer almadığı bir eğitim, bireylerin toplumsal ve insani sorumlulukları gözetmeyen bireyler olarak yetişmelerine sebep olabilir. Bu görüşe göre, bilimsel bilgiyle donatılmış ancak etik değerlerden yoksun bireyler, topluma katkı sağlamaktan çok, bilgiyi yalnızca kendi yararları doğrultusunda kullanabilirler. Bu durum, bireylerin toplum içinde etik değerleri içselleştirmelerinin ve sosyal sorumluluk bilinci kazanmalarının önemini vurgular. Dolayısıyla manevi değerlerin eğitimde yer alması, bireylerin yalnızca bilgiye değil, aynı zamanda etik bir farkındalığa sahip olmalarını sağlar ve bu iki değer sistemi bir arada sunularak daha bütüncül bir eğitim modeli oluşturulabilir (Tillich, 1952). Ayrıca, manevi ve bilimsel yaklaşımların birleştirilmesi, eğitimde ele alınan bilgi türlerinin daha geniş bir çerçevede değerlendirilmesine olanak tanır. Bu durumda, yalnızca nesnel bilgiye dayalı bir eğitim değil, aynı zamanda etik ve toplumsal sorumlulukları göz önünde bulunduran bir eğitim anlayışı benimsenir. Bilimsel bilginin eğitim süreçlerinde yer alması bireylerin analitik düşünme, eleştirel sorgulama ve nesnellik gibi becerilerini geliştirirken, manevi değerlerin de bu süreçte dahil edilmesi bireylerin empati, sorumluluk ve etik değerleri içselleştirmelerine katkı sağlar. Böylelikle, eğitim bireylerin yalnızca zihinlerini geliştiren değil, aynı zamanda toplumsal değerlere duyarlı bireyler olarak yetişmelerini sağlayan bir süreç haline gelir. Manevi ve bilimsel yaklaşımların birleştirilmesiyle ortaya çıkan bu model, bireyleri bilgiye erişim ve bilgiyi uygulama süreçlerinde daha geniş bir bakış açısıyla hareket eden bireyler olarak yetiştirmeyi amaçlar.

Sonuç

Eğitim felsefesi, yalnızca bilgilendirme ya da toplumsal beklentilere cevap vermek gibi sınırlı bir çerçeveye hapsedilemez. Aksine, insanın kendisini ve toplumu daha derin bir anlam arayışıyla buluşturan, bireyin zihinsel, duygusal ve manevi gelişimine rehberlik eden dinamik bir alandır. Eğitimin amacı, bireyin potansiyelini gerçekleştirmesine olanak tanırken, toplumsal düzenin sürekliliğini sağlayacak bir işlev üstlenmektir. Ancak, bu hedefe ulaşmak için sadece bilimsel bilgiye dayalı bir yaklaşım veya sadece manevi değerlere odaklanan bir anlayış yeterli değildir. Eğitim, bu iki unsuru yaratıcı ve dengeli bir şekilde bir araya getiren bir sentez oluşturmalıdır. Günümüz dünyasında hızla gelişen teknoloji ve dijitalleşme, eğitimin rolünü

daha da karmaşık hale getirmiştir. Eğitim artık yalnızca bilgiye erişimi sağlamakla kalmamalı; bireyleri bu bilgiyi eleştirel bir gözle değerlendirebilen, anlamlandırabilen ve etik bir çerçevede kullanabilen bireyler olarak yetiştirme sorumluluğunu da üstlenmelidir. Dijitalleşme çağının sunduğu fırsatlar kadar, bilgiye yüzeysel erişim, sosyal bağların zayıflaması ve bireyin yalnızlaşması gibi tehditler de eğitimin yöntemlerini ve içeriklerini yeniden gözden geçirmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, eleştirel pedagoji, bireyi yalnızca bilgi tüketen bir nesne olarak değil, bilgiyi yaratan, dönüştüren ve topluma hizmet eden bir özne olarak ele alma gerekliliğini vurgular. Eğitimde bireysel özgürlük ile toplumsal sorumluluk arasındaki denge, eğitimin özündeki temel çatışmalardan birini oluşturur. Bir yanda bireyin özgün potansiyelini keşfetme, kendini ifade etme ve yaratıcılığını geliştirme hakkı bulunurken, diğer yanda toplumsal düzeni sürdüren ortak değerlere uyum sağlama gerekliliği yer alır. Bu gerilim, eğitimin doğasını daha da karmaşık hale getirir. Eğitim felsefesi, bu iki uç arasında bir çatışma yaratmak yerine, onları birbiriyle uyum içinde çalıştıracak bütüncül bir yaklaşım geliştirmelidir. Böyle bir yaklaşım, bireyin özgürlük arayışını toplumsal değerler ve normlarla dengelerken, yaratıcı ve katılımcı bir eğitim modelini mümkün kılar. Eğitimde manevi ve bilimsel yaklaşımların birleşimi, birey ve toplum için dönüştürücü bir güç yaratabilir. Bilimsel bilgi, bireyin analitik düşünme ve problem çözme becerilerini geliştirirken; manevi değerler, bireyi bir anlam arayışına yönlendirir ve toplumsal sorumluluk bilinci kazandırır. Ancak bu iki boyutun etkili bir şekilde birleştirilebilmesi için eğitim, bireyi yalnızca bilgiyle donatan bir alıcı olarak görmekten öte, bilgiyi etik ve yaratıcı bir çerçevede yeniden değerlendiren ve toplumsal fayda için kullanan bir aktör olarak konumlandırılmalıdır. Eğitimde sadece doğru bilgilerin aktarılması değil, bireyin ahlaki ve duygusal derinliğini zenginleştiren yöntemlerin benimsenmesi de gereklidir. Bu sayede birey, bilgiyi anlamlandıran ve insanlık için dönüştürücü bir etki yaratan bir özne haline gelebilir. Sonuç olarak, eğitim felsefesinin temel amacı, bireyin potansiyelini ortaya çıkararak onu topluma anlamlı katkılar sağlayan bir birey haline getirmektir. Bu süreç, yalnızca geçmişin bilgi ve değer birikiminden yararlanmayı değil, aynı zamanda geleceğin belirsizliklerine karşı yaratıcı ve esnek çözümler geliştirmeyi de içerir. Eğitim, insan olmanın çok boyutlu doğasını kavrayarak, bireyi hem özgür bir özne hem de toplumsal bir aktör olarak yetiştirme görevini üstlenmelidir. Böyle bir vizyon, yalnızca bireylerin değil, insanlığın geleceğini şekillendirecek bir anahtar sunar. Eğitim, birey ve toplum arasında sürekli bir diyalog alanı olarak, insan potansiyelini en üst düzeye çıkaracak bir gelişim ve yeniden inşa süreci olmalıdır.

Kaynaklar

- Aksakallı, A. (2019). Eleştirel pedagojiye yönelik öğretmenlerin eğitim inançları. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 583-605.
- Aktepe, V. (2010). Etkinlik temelli değer eğitiminin öğrencilerin yardımseverlik tutumlarına etkisi. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 17-39.
- Anderson, T. (Ed.). (2008). *The theory and practice of online learning* (2nd ed.). Athabasca University Press.
- Arslan, M. (2015). *Eğitim ve Felsefe Üzerine*. Yıldız Yayınları.
- Bayraktar, O. (2021). *Milli eğitim düşüncemiz ve yapılandırmacılık*. Eski Yeni Yayınları.
- Bayraktar, O. (2022). *Varlık ve Bilgi Ekseninde Eğitimin Temelleri*. İnsan Yayınları
- Biesta, G. J. J. (2010). *Good Education in an Age of Measurement: Ethics, Politics, Democracy*. Paradigm Publishers.
- Bozkurt, A., Hamutoğlu, N. B., Liman Kaban, A., Taşçı, G., & Aykul, M. (2021). Dijital bilgi çağı: Dijital toplum, dijital dönüşüm, dijital eğitim ve dijital yeterlilikler. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 35-63.
- Carr, N. (2010). *The Shallows: What the Internet Is Doing to Our Brains*. W. W. Norton & Company.
- Carr, W., & Kemmis, S. (1986). *Becoming Critical: Education, Knowledge and Action Research*. Falmer Press.
- Demirel, Ö. (2021). *Eğitim Bilimine Giriş*. Pegem Akademi.
- Demirtaş, H., & Özer, N. (2015). Eleştirel kuram açısından eğitim ve eğitim yönetimi. *Journal of Teacher Education and Educators*, 4(2), 206-227.
- Dewey, J. (1916). *Democracy and Education*. Macmillan.
- Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. Collier Books.
- Durkheim, E. (1961). *Moral Education: A Study in the Theory and Application of the Sociology of Education*. Free Press.
- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the Oppressed*. Continuum.
- Guttek, G. (2009). *Philosophical and Ideological Perspectives on Education*. Pearson Education.
- Higgins, S. (2001). *Enhancing Learning and Teaching with Technology*. *British Journal of Educational Technology*, 32(1), 1-23.

- Kesik, F., & Bayram, A. (2015). Eğitim sisteminin eleştirel pedagoji perspektifinden bir değerlendirmesi: Öğretmen görüşleri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 900-921.
- Koca, H. K. (2023). Evrensel değerler bağlamında din kültürü ve ahlak bilgisi dersleri. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 64(2), 631-647
- Korkmaz, F. (2019). *Eğitim ve İdeoloji*. Kutlu Yayınevi.
- Kutlu, N., & Gökdere, M. (2013). Proje tabanlı öğrenmeyi zenginleştirme: Üç aşamalı Purdue modeli. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 293-311.
- Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological Pedagogical Content Knowledge: A Framework for Teacher Knowledge. *Teachers College Record*, 108(6), 1017–1054.
- Möngü, B. (2023). Eleştirel pedagojiye yönelik eleştirel bir okuma: Eğitim bir özgürleşme aracı olabilir mi? *FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi)*, 35(Bahar), 313-330.
- Noddings, N. (2003). *Happiness and Education*. Cambridge University Press.
- Ozankaya, Ö. (2008). *Toplumsal Gelişme ve Eğitim*. Siyasal Kitabevi.
- Özdemir, S. M. (2011). Toplumsal değişme ve küreselleşme bağlamında eğitim ve eğitim programları: Kavramsal bir çözümleme. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 85-110.
- Potur, Ö. (2022). Eleştirel pedagojiden eleştirel okuryazarlığa: Eğitime farklı bir yaklaşım. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 109-124.
- Rogers, C. (1969). *Freedom to Learn: A View of What Education Might Become*. Columbus, OH: Merrill.
- Selwyn, N. (2010). *Schools and Schooling in the Digital Age: A Critical Analysis*. Routledge.
- Selwyn, N. (2016). *Education and Technology: Key Issues and Debates*. Bloomsbury.
- Seven, M. A. (2004). Eğitimde bilginin felsefi temelleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 198-207.
- Tillich, P. (1952). *The Courage to Be*. Yale University Press.
- Turkle, S. (2011). *Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other*. Basic Books.
- Uzun, F. (2020). Eğitimde etik ve ahlaki değerlerin artan önemi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 18(2), 91-105.
- Uzun, F. (2022). Eğitimde etik ve ahlaki değerlerin artan önemi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 11(31), 91-105

Ünal, S. (2019). *Eğitim Felsefesinin Temelleri*. Beta Yayınları.

Wilson, B. (2000). *Challenges and Pitfalls in the Quest for an Integrative Education: The Role of Religious and Spiritual Beliefs*.

Yıldırım, S. G., & Demirel, M. (2019). Türk tarihinde değerler ve değerler eğitimi üzerine bir inceleme. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 92-99.